

SECCIO LOCAL

SERVEIS PERSONALS I POLÍTIQUES LOCALS PER A LA CULTURA A CATALUNYA 1979-1997

Eduard Miralles

Què són les polítiques culturals? Quin és el paper de l'Administració en aquest camp? Existeixen els drets culturals? Hi ha relació —i quina— entre les polítiques globals de serveis personals i les polítiques culturals? Aquestes són algunes de les preguntes bàsiques a què l'autor intenta respondre al llarg de l'article.

LES POLÍTIQUES PER A LA CULTURA, UNA REGIÓ FEBLE DE LES POLÍTIQUES PÚBLIQUES

El debat internacional sobre les polítiques públiques per a la cultura abasta sovint de manera inquisitiva certs temes i problemes que, en el context d'altres polítiques sectorials, no són pertinents o passen llargament desapercebuts. Interrogar-se en termes més o menys retrospectius per la mateixa existència de les polítiques o, més encara, qüestionar la legitimitat dels projectes polítics a l'entorn de la cultura són, a hores d'ara, exercicis freqüents en el si de les institucions, els mitjans de comunicació i els analistes especilitzats en la matèria.

Existeixen les polítiques culturals? És lícit que l'Estat, a través dels seus diversos nivells d'administració territorial, prediqui la invasió subtil d'aquesta esfera tan personal com intransferible de la vida privada dels ciutadans que és la cultura? Preguntes d'aquest tipus

evidencien la fragilitat, gairebé fins a la precarietat, de les polítiques públiques per a la cultura. Unes polítiques sens dubte menors d'edat, si comparem la seva cronologia amb la longevitat d'altres polítiques (l'obra pública, a Europa, s'inicia amb els romans!). Unes polítiques associades amb freqüència a l'efímera glòria del príncep modern que, tanmateix, malden per assolir definitiva carta de naturalesa en el marc de les polítiques públiques contemporànies.

Aquesta relativa fragilitat de l'objecte de les polítiques culturals té a veure, al meu entendre, amb quatre anomalies simptomàtiques pel que fa al desplegament en termes estratègics d'una política pública per a la cultura.

La dificultat de definir universalment drets, deures i serveis en el sector de la cultura

Directament o indirectament, tota política sectorial amb voluntat universal s'estableix a partir d'una determinada concepció de «nor-

malitat» que contribueix a institucionalitzar-la i, fins i tot, en el millor dels casos, a fer-la evolucionar progressivament. Prenent com a exemple els sectors bàsics de les polítiques del benestar, hi ha polítiques educatives i polítiques sanitàries en la mesura que les nocions *d'educació i de salut* esdevenen universals, objectives i *parametritzables*, fins al punt que s'estableix un consens internacional, a través d'organismes especialitzats, respecte als *nivells mínims* desitjables per al *màxim de la població*. Així doncs, els drets de les persones esdevenen deures de les institucions i, en conseqüència, una política planteja estratègies i formula serveis per a la consecució d'aquesta quota mínima per al màxim possible dels ciutadans.

«D'entrada, el concepte de *dret cultural* és encara precari, tot i que la majoria de declaracions de reconeixement dels drets humans, a escala global i a escala local, han incorporat el dret a la cultura com un *mot d'ordre*.»

No cal gaire ciència per constatar que les polítiques culturals no funcionen exactament així. D'entrada, el concepte de *dret cultural* és encara precari, tot i que la majoria de declaracions de reconeixement dels drets humans, a escala global i a escala local, han incorporat el dret a la cultura com un *mot d'ordre* en termes més o menys imprecisos i malgrat que, a hores d'ara, aquest sigui un tema present en l'agenda d'un bon nombre d'organismes i xarxes internacionals (caldrà aquí veure amb calma les aportacions de la UNESCO en el seu recent informe mundial *Our creative diversity* sobre cultura i desenvolupament, o les reflexions endegades pel Consell d'Europa a partir de l'encontre internacional sobre drets culturals celebrat a Hèlsinki l'any 1994). D'altra banda, predicar la conveniència del consens a l'entorn d'uns serveis culturals bàsics universals encara suscita un elevat grau d'animadversió entre els detractors de la incorporació de la cultura —una regió de l'esfera personal i, per tant, privada— en el marc competencial de la cosa pública.

En conseqüència, la dificultat de definir universalment drets, deures i serveis aboca les polítiques públiques a un bon nombre de flagrants paradoxes. En primer lloc, la manca de consens sobre la quota mínima de serveis per al màxim nombre de ciutadans converteix les polítiques culturals en gestores de singularitats —l'esdeveniment i el fenomen cultural com a objecte central de l'acció pública en cultura— d'efectes inequívocament perversos: proveint el màxim de serveis per als segments de la població *culturalment actius* es creen les condicions per a una nova desigualtat, la cultural. En segon lloc, les polítiques culturals, renunciant a la determinació d'uns objectius explícits i precisos, confereixen categoria de finalitat a allò que no és més que un instrument: en el discurs, sovint, hi ha massa biblioteques i massa poques estratègies per al foment de la lectura, massa teatres i massa poques estratègies per a la socialització dels llenguatges artístics...

Respectant la particular textura dels processos culturals, la plena normalització de les polítiques culturals passa de manera urgent i prioritària per la determinació precisa de drets, deures i serveis amb caràcter universal.

La subsidiarietat com a condició necessària però no suficient de les polítiques culturals

Les polítiques per a la cultura són, indiscutiblement, polítiques de proximitat. En aquest sentit, participen plenament del conjunt d'oportunitats i d'amenaces de les polítiques de serveis personals que, en la producció del benestar, se situen a escala local. És en aquesta dimensió de proximitat on l'escala de les demandes i les necessitats dels ciutadans i, d'altra banda, l'escala dels serveis i els recursos públics interactuen de manera més eficient i eficaç, i possibiliten una àmplia gamma d'efectes sinèrgics i de transversalitats d'impacte positiu sobre el territori, malgrat la limitació de recursos i el marc legal insuficient dels poders locals. Cal recordar en aquest sentit que, arreu d'Europa, són els municipis els veritables motors de l'acció cultural, tot i estar sotmesos a la doble restricció competencial i de recursos que afecta el poder local, d'una banda, i les polítiques cul-

turals, de l'altra. El marc normatiu de les polítiques culturals locals a l'Estat espanyol és, en aquest sentit, força eloqüent: la Llei de règim local estableix com a única competència obligatòria per als ajuntaments en matèria de cultura l'existència d'una biblioteca pública en els municipis de població superior a 5.000 habitants.

«La Llei de règim local estableix com a única competència obligatòria per als ajuntaments en matèria de cultura l'existència d'una biblioteca pública en els municipis de població superior a 5.000 habitants.»

Cal, en conseqüència, que el principi de subsidiarietat es faci extensiu a l'àmbit de les polítiques públiques per a la cultura i que els municipis, com a escenaris fonamentals de la vida cultural, disposin dels recursos i els instruments necessaris per a la gestió dels seus interessos. I, tanmateix, el sector cultural presenta, respecte al principi de subsidiarietat, un fet diferencial que converteix aquest principi en condició necessària però no suficient per al desenvolupament de les polítiques públiques per a la cultura.

La provisió de serveis culturals per part dels poders públics interactua de forma complexa amb l'oferta de productes i serveis culturals del mercat. Un sector econòmic d'importància creixent (als Estats Units els serveis culturals i de lleure ja generen més del 3 % del PIB) que intervé decisivament en la determinació dels hàbits i les pràctiques culturals de la població i ho fa, com és sabut, des d'una lògica de globalització diametralment antitètica al tarannà de la subsidiarietat expressat més amunt. El mercat cultural i mediàtic actua cada cop més globalment, la qual cosa, per a les polítiques públiques per a la cultura, genera el nou repte de plantejar la proximitat sense dimitir de les dimensions globals de la cultura. És en aquest sentit que el principi de subsidiarietat ha esdevingut insuficient per al desenvolupament de les polítiques culturals, com s'ha posat en evidència al llarg dels darrers temps en alguns debats de gran intensitat a escala europea,

com el de la lliure circulació dels béns patrimonials en el context de l'Acta Única o la producció cinematogràfica europea i l'excepció cultural.

La doble condició dels serveis culturals com a serveis bàsics i serveis de valor afegit

La cultura, com a objecte d'una determinada política, presenta certes característiques ambivalents que es fan patents a l'hora de configurar una determinada estratègia de producció de serveis. D'una banda, els serveis culturals participen de les característiques essencials dels anomenats *serveis bàsics*, que s'orienten fonamentalment a les necessitats —expressades o no— amb la finalitat prioritària de minimitzar-les. L'àmplia gamma de serveis de caràcter assistencial són un clar exemple d'aquesta tendència. En aquest sentit, tot i que els estudiosos del tema situïn les necessitats culturals en l'ordre de les necessitats simbòliques, el servei cultural s'adreça a unes necessitats culturals bàsiques, amb la clara finalitat d'eradicar-les. El servei cultural, tanmateix, participa dels requeriments dels serveis de *valor afegit*. Es tracta d'aquells serveis (els serveis esportius o els serveis d'informació ciutadana en el context de la producció dels serveis personals locals) que s'orienten cap a les demandes expressades, i procuren ser fidels a aquesta demanda i, en la mesura del possible, maximitzar-la.

«Aquesta dualitat dels serveis culturals esdevé particularment complexa a l'hora de formular la seva ubicació en el catàleg de serveis d'una institució pública.»

Aquesta dualitat dels serveis culturals esdevé particularment complexa a l'hora de formular la seva ubicació en el catàleg de serveis d'una institució pública. La producció dels serveis culturals, plantejada des d'una perspectiva integrada i àmplia, haurà de compartir necessàriament estratègies i instruments d'una i altra banda, sense configurar sistemes operatius específics ni trobar un encaix confortable entre els sistemes preexistents.

La complexitat territorial en la planificació dels serveis culturals

Ras i curt: la planificació de serveis culturals territorials és més complexa que la planificació territorial d'una altra mena de serveis sectorials en la mesura que la cultura, en la seva lògica de producció interna, defuig tota adscripció territorial preceptiva que assigni determinades quotes de serveis a determinats contingents d'usuaris. Si es planifiquen serveis educatius o sanitaris, en definitiva, s'acaben establint determinats processos de territorialitat preceptiva, és a dir, s'assignen biunívocament serveis a ciutadans, o viceversa. Ens toca —o ens pertany!— tal o tal escola o hospital i no pas tal o tal altra. En canvi, és d'evidència que no podem plantejar vincular de la mateixa manera la praxi cultural d'un grup de ciutadans a una determinada oferta d'equipaments o de serveis. Fins i tot es pot afirmar que, en la pràctica cultural, la distància és un valor afegit que incideix positivament sobre l'oferta de serveis: sovint, no freqüentem el teatre ni el museu que tenim a prop de casa i quan viatgem, per feina o per vacances, ens cal anar a aquesta mena d'establiments per tal de conèixer millor la gent i el lloc on som.

«La planificació de serveis culturals territorials és més complexa que la planificació territorial d'una altra mena de serveis sectorials.»

Aquesta contradicció aparent entre els serveis culturals de proximitat i la pràctica cultural desterritorialitzada és, sens dubte, un factor de complexitat afegit a les polítiques públiques per a la cultura que, alhora, enceta perspectives insospitades: des d'assajar la mobilitat de públics i l'especialització dels serveis en una escala territorial més àmplia, fins a la consideració de les pràctiques turístiques com a pràctiques culturals *tout court*.

LES POLÍTIQUES PÚBLIQUES PER A LA CULTURA, UNA GENEALOGIA COMPLEXA

Ultra les *anomalies simptomàtiques* que hem tractat de decriure més amunt pel que fa al

desplegament, en termes estratègics, d'una política pública per a la cultura, les polítiques culturals, històricament parlant, presenten un desenvolupament complex. Ja s'ha esmentat la relativa juvenesa d'aquestes polítiques, si es compara amb la trajectòria d'altres sectors de la intervenció pública. Aquesta circumstància, pel que fa a la realitat catalana contemporània, mostra algunes característiques específiques que tractarem de plantejar tot seguit.

Un breu recorregut històric a l'entorn de les polítiques públiques per a la cultura ha de partir, necessàriament, de dues evidències. La primera: que en la tradició occidental, malgrat l'existència de nombrosíssims precedents i excepcions, hom pot parlar de polítiques públiques per a la cultura en sentit estricte d'ençà de la Revolució Francesa, la il·lustració, l'adveniment de l'estat burgès... si fa no fa, des del segle XVIII. La segona: que la política cultural, en la mateixa mesura que qualsevol altra política sectorial, no és més que un *reflex* —en el sentit marxista tradicional del terme— de l'evolució general de les polítiques públiques, amb les quals comparteix finalitats i estratègies al llarg d'una evolució diacrònica en paral·lel.

Des d'aquest punt de vista, tota genealogia de les polítiques públiques per a la cultura en el món occidental haurà de considerar, pel capbaix, tres etapes clarament diferenciades.

L'estat tradicional i la cultura patrimonial: el desenvolupament de les estratègies normatives

L'estat hereu del pensament de la il·lustració s'articula sota l'imperi de la llei. La legitimació de la força inherent a l'exercici del poder mitjançant la llei i la norma —caldrà parlar aquí àmpliament de les teories del *contracte social*— és, sens dubte, un factor històricament progressiu de repercussions indubtables en la configuració d'allò que, en sentit estricte, podem considerar com el primer intent de bastir una veritable política pública per a la cultura. Des del segle XVIII, la cultura passa a formar part del ventall més o menys ampli de camps d'intervenció de l'estat, personificat en els seus diversos nivells d'administració, i

aquest *estat cultural* incipient actua des del desplegament de les estratègies de caràcter normatiu que li són pròpies.

«Des del segle XVIII, la cultura passa a formar part del ventall més o menys ampli de camps d'intervenció de l'estat, personificat en els seus diversos nivells d'administració.»

Fer cultura, en aquest sentit, voldrà dir, d'una banda, reglamentar i, d'altra banda, fer-ho damunt del patrimoni, un conjunt d'artefactes immobles, mobles i, fins i tot, immaterials que cal recuperar, conservar i transmetre a les generacions successives en la mesura que contenen la *càrrega genètica* d'informació col·lectiva sobre la qual substanciar el trinomi poble/nació/estat. Així actuen les polítiques culturals patrimonials. Si es tracta de patrimoni immoble, és bàsic regular normativament la protecció dels monuments en tant que són béns públics: sorgeixen els primers desenvolupaments i reglamentacions de política patrimonial. Si es tracta de patrimoni moble (objectes artístics i documents) caldrà crear, a més a més, uns espais singulars que l'emmagatzemin: neixen els primers museus, pinacoteques, biblioteques i arxius *nacionals*, veritables *catedrals de la cultura*, concebuts com a monuments que emmagatzemen elements d'un valor simbòlic elevat. Finalment, si es tracta de patrimoni immaterial (teatre, música, dansa...) les estratègies normatives també han d'abastar la conservació i la transmissió de les tècniques que permeten la *mise en scène*, la *re-presentació*. Això conserven els *conservatoris*.

L'estat del benestar i la democratització de la cultura: el desenvolupament de les estratègies de servei

La cultura patrimonial constituirà el paradigma dominant en l'escenari de les polítiques públiques per a la cultura fins a l'adveniment de l'estat del benestar. Si en l'etapa descrita anteriorment l'estat es legitima mitjançant l'objectivació del poder a través de la llei, a hores d'ara serà el servei allò que conferirà legítimi-

tat a l'estat. El *welfare state* no només produeix serveis sinó que, en bona mesura, es produeix a ell mateix mitjançant la provisió d'una gamma més o menys àmplia de prestacions a uns ciutadans que, havent abandonat ja fa força temps llur condició de súbdits, a hores d'ara esdevindran usuaris i, fins i tot, clients de l'estat vidència.

Les polítiques públiques per a la cultura incorporen les estratègies de servei pròpies de l'estat del benestar a partir d'un nou paradigma, el de la democratització de la cultura, que s'expandirà progressivament a través dels diversos països europeus al llarg de la segona meitat del nostre segle. La cultura entesa com a servei públic en el marc de les institucions passa, en bona mesura, per posar la cultura a l'abast dels ciutadans, bastint un conjunt de serveis i de propostes que facin possible i fluid el diàleg entre els ciutadans i la cultura, és a dir, aquell conjunt d'artefactes d'elevat valor simbòlic que les polítiques culturals de primera generació han recuperat i conservat, emmagatzemat i etiquetat amb la denominació de *patrimoni*.

«La cultura patrimonial constituirà el paradigma dominant en l'escenari de les polítiques públiques per a la cultura fins a l'adveniment de l'estat del benestar.»

Aquesta nova orientació de les polítiques públiques per a la cultura dona lloc a un parell d'intervencions fonamentals. En primer lloc, la *descentralització*; si del que es tracta és de posar la cultura a l'abast dels ciutadans caldrà trencar la tendència tremendament centralitzadora de les polítiques patrimonials i possibilitar l'accés als béns i els serveis culturals des d'una lògica de proximitat, gairebé *a peu de territori*. Segonament, i en conseqüència, la *descentralització* per tal de ser efectiva reclama una mena d'equipaments culturals de nova planta, allò que André Malraux, primer ministre de cultura francès i apòstol de la democratització de la cultura, va batejar com *les noves catedrals de la cultura*: el centre cultural, entès com un espai descentralitzat i poli-

valent, de format mitjà, susceptible d'acollir exposicions, conferències i actuacions itinerants, que allotja una biblioteca i altres serveis permanents, serà l'espai paradigmàtic que materialitzi l'imperatiu categòric d'aquesta nova generació de polítiques culturals: acostar la cultura als ciutadans.

L'estat relacional i la democràcia cultural: el desenvolupament de les estratègies de foment

En el debat contemporani sobre la presumpta crisi de l'estat del benestar pren forma una nova configuració del poder públic que, en tant que és modern, es vol modest i desplaça la legitimació del seu poder des de la llei i el servei cap a les estratègies de foment. Allò que cada cop més serà substantiu no és tant la capacitat d'acció com la capacitat de crear condicions i d'incentivar l'acció dels altres agents presents en l'escena pública. Aquest estat de visibilitat limitada, que exerceix el foment com a estratègia prioritària i que nombrosos autors coneixen amb el nom *d'estat relacional*.

«Allò que cada cop més serà substantiu no és tant la capacitat d'acció com la capacitat de crear condicions i d'incentivar l'acció dels altres agents presents en l'escena pública.»

Aquest nou ordre té repercussions innegables pel que fa a un nou paradigma que va adquirint significació en el sector de les polítiques públiques per a la cultura: la democràcia cultural. Un paradigma de polítiques culturals de tercera generació que, tanmateix, no s'explica només des de la crisi de finançament i recursos de l'estat del benestar que ha d'esdevenir modest, i fer de la necessitat virtut, si vol sobreviure. El desenvolupament de les polítiques de democratització de la cultura ha generat, al llarg del temps, alguns efectes perversos. En primer lloc, si el procés és reeixit, posar la cultura a l'abast dels ciutadans incentiva la demanda de béns i serveis culturals i crea nous públics per a la cultura, la qual cosa, en un context de reducció dels recursos

públics, pot significar col·lapse o, fins i tot, *morir d'èxit*. En segon lloc, cal fer esment aquí de la competència —deslleal?— de la cultura de consum en general i de la televisió en particular, que, des dels anys seixanta, s'han configurat com a vehicles de les pràctiques culturals majoritàries dels ciutadans europeus, en flagrant detriment dels hàbits presencials i col·lectius; analitzar la paradoxa que es deriva de la potencial qualitat i la nul·la eficàcia real de la televisió com a vehicle per excel·lència de la democratització de la cultura, fins i tot en el cas de les cadenes públiques, majoritàries en el panorama europeu, depassa amb escreix l'abast d'aquest escrit. Hi ha, finalment, la qüestió del mateix contingut *cultural* de les polítiques públiques per a la cultura. Ni la cultura patrimonial ni la democratització de la cultura posen en qüestió la concepció tradicional de la cultura *amb majúscules*, vinculada a poca cosa més que les belles arts. Tot allò que és minoritari, experimental o pertany al domini de les pràctiques expressives de base segueix sent una assignatura pendent que les polítiques per a la democràcia cultural elevaran a la categoria de repte estratègic.

La democràcia cultural, en aquest ordre de coses, no només modifica substancialment l'objecte de les polítiques públiques per a la cultura amb la incorporació d'una dimensió de pluralitat als fets culturals —no hi ha una única cultura, sinó cultures diverses. També s'incorpora al discurs el conjunt d'estratègies de foment inherents al desplegament de l'estat relacional, la qual cosa, en el cas que ens ocupa, té a veure tant amb una major implicació de la iniciativa privada en els projectes públics, com amb l'obertura de noves vies expressives i de participació de la població organitzada a l'entorn d'uns serveis, equipaments i projectes culturals de nova planta i tercera generació. Radicalment utòpica o neoliberal a ultrança, la democràcia cultural expressa el pensament dominant en el panorama cultural europeu posterior al maig del seixanta-vuit, fortament influït per múltiples intents de transformació sociopolítica d'altres continents i per al qual la cultura serà entesa d'una manera totalment nova en el context dels processos globals de desenvolupament endogen.

Aquest breu excurs històric ens servirà per plantejar algunes de les particulars complexitats de la genealogia de les polítiques culturals a casa nostra. Val a dir, d'entrada, que la història recent de les polítiques públiques per a la cultura a l'Estat espanyol té molt en comú amb la paradoxa clàssica d'Aquil·les i la tortuga, símil emprat en altres ocasions per tal d'evidenciar l'excessiva dependència respecte a un paradigma de referència que evoluciona més de pressa que la capacitat real d'encalçar-lo.

«Difícilment podem identificar polítiques culturals explícites i estables que siguin anteriors al restabliment de la democràcia.»

Si intentem fer encaixar l'esquema cronològic anterior amb la particular realitat espanyola, haurem d'admetre sense embuts que les polítiques públiques per a la cultura a casa nostra pateixen un desenvolupament històric comprimit i sobtat. Difícilment podem identificar polítiques culturals explícites i estables que siguin anteriors al restabliment de la democràcia. Això vol dir que, des de l'any setanta-cinc fins als nostres dies, en una situació de veritable *esprint*, s'ha intentat en poc més de vint anys cremar les etapes d'una evolució històrica que en els països als quals pertanyen els models de referència han trigat a configurar-se gairebé dos segles. I sovint, s'ha oblidat que el model, dinàmic, seguia evolucionant a velocitat de creuer!

Així, doncs, l'adveniment de la democràcia a l'Estat espanyol va reclamar inexorablement alhora l'establiment d'unes polítiques públiques per a la cultura pròpies del *welfare state*, la posada en marxa d'unes polítiques patrimonials satisfactòries prèviament inexistents i, encara, la necessitat de connectar amb el desenvolupament de la democràcia cultural que feia furor en el panorama internacional de la fi dels anys setanta. Un encàrrec poc galdós i gens fàcil! L'actual perspectiva històrica ens permet afirmar que, en certa mesura, l'evolució de les polítiques públiques per a la cultura a l'Estat espanyol i a Catalunya al llarg dels darrers vint anys ha seguit una evolució inver-

sa a la dels models de referència: si les intervencions més significatives dels darrers anys setanta exemplifiquen a bastament el paradigma de la democràcia cultural, la posada en marxa al llarg dels anys vuitanta de xarxes de serveis culturals estables té molt a veure amb l'intent de desplegar el paradigma de la democratització de la cultura i l'afany forassenyat pels *grands travaux* propi dels anys noranta, què és sinó la nostàlgia dels orígens, d'una política patrimonial decimonònica tan virtual com inexistent?

Per acabar, encara una darrera pregunta: Sense aquest excés de subjecció als paradigmes, l'evolució de les polítiques públiques per a la cultura al llarg dels darrers anys a casa nostra, podria haver estat diferent? La resposta té més a veure amb la ficció científica que amb la reflexió sistemàtica...

ELS SERVEIS PERSONALS I LES POLÍTIQUES PÚBLIQUES PER A LA CULTURA, ENTRE LA GLOBALITZACIÓ I LA COMPLEMENTARIETAT

Val a dir, d'entrada, que la genealogia de les polítiques sectorials que configuren allò que, en termes contemporanis, es coneix com la producció del benestar presenta nombrosos punts de contacte amb la genealogia de les polítiques culturals descrita més amunt. Salvant les distàncies cronològiques i tipològiques, sectors com el de les polítiques educatives o el de les polítiques socials presenten, al llarg de la seva evolució històrica, múltiples comitaments amb el sector de les polítiques culturals:

«La genealogia de les polítiques sectorials que configuren allò que, en termes contemporanis, es coneix com la producció del benestar presenta nombrosos punts de contacte amb la genealogia de les polítiques culturals.»

- Les polítiques educatives es configuren com a polítiques d'instrucció pública en l'estat tradicional, polítiques de formació per-

manent en l'estat del benestar i polítiques d'educació integral en l'estat relacional.

- Les polítiques socials es configuren com a polítiques de beneficència pública en l'estat tradicional, polítiques d'assistència social en l'estat del benestar i polítiques de desenvolupament comunitari en l'estat relacional.

La lectura integrada dels conceptes que estan en joc en aquest esquema podria aportar un bon munt de consideracions interessants pel que fa a l'articulació de les diverses polítiques sectorials en la producció del benestar. Conservem, tanmateix, una lleu aproximació històrica: si les diverses polítiques sectorials en els paradigmes de l'estat tradicional (cultura patrimonial, instrucció pública, beneficència pública) són pràcticament autònomes, l'estat del benestar formula la possibilitat de connexions primàries (democratització de la cultura, formació permanent i assistència social són, si més no, viscudes mútuament i recíprocament com a *recurs*) i l'estat relacional planteja un context ampli d'integració i de diàleg entre les diverses polítiques sectorials (si seguim amb la mostra: democràcia cultural, educació integral i desenvolupament comunitari) que caldria analitzar detingudament.

«Partint d'aquest ordre de coses,
la relació entre les polítiques
locals per a la cultura
i les polítiques de serveis
personals a Catalunya ha estat
marcada per tres etapes
clarament diferenciades.»

Com ha estat assenyalat per diversos autors, les polítiques de serveis personals consitueixen la configuració més reeixida de la producció del benestar en contextos de proximitat, a cavall del trànsit del *welfare state* a l'estat relacional. Les polítiques de serveis personals participen, en bona mesura, d'aquesta estructura profunda o substrat comú característic de les polítiques *relacionals* contemporànies: les polítiques de democràcia cultural, les polítiques d'educació integral i les polítiques de desenvolupament comunitari solen predicar, pel que fa als *agents*, un perfil professional,

l'animador/educador/dinamitzador i, pel que fa als equipaments, un model, el centre cívic/comunitari, que resulten tan interessants des del pla teòric com difícils de desenvolupar operativament.

Partint d'aquest ordre de coses, la relació entre les polítiques locals per a la cultura i les polítiques de serveis personals a Catalunya ha estat marcada per tres etapes clarament diferenciades.

Primera etapa: la recerca de la globalitat

Superats els primers assaigs i tempteigs en la instauració dels poders locals democràtics, el discurs dominant en l'òrbita dels serveis personals a principis de la dècada dels vuitanta és la recerca de la globalitat. L'orientació radical de les polítiques del benestar cap a les necessitats individuals i col·lectives comporta l'afany de trobar un metadiscurs que integri i globalitzi el conjunt de discursos i actuacions sectorials. En aquesta recerca de la globalitat, les polítiques locals per a la cultura, joves i febles conceptualment i històricament, suporten amb més voluntat que encert els embats d'altres polítiques sectorials més ben proveïdes en termes tant teòrics com corporatius. És així com el discurs del comunitari, en mans dels treballadors socials, a poc a poc esdevé hegemònic en el context de les polítiques de serveis personals. Les polítiques locals per a la cultura maldaran per trobar el seu encaix en aquest estat de coses, tot i que, en molts casos, els responsables tècnics de cultura esdevinguin responsables de macroàrees de serveis personals municipals.

Segona etapa: la recerca de l'especialització

A la fi de la segona meitat dels anys vuitanta les polítiques locals per a la cultura experimenten un moviment pendular de reflux i s'orienten cap a l'especialització i, en certa mesura, cap a la satisfacció de la demanda cultural explicitada per segments significatius de la població. Si, d'una banda, la recerca de l'especialització obeeix a l'afany d'assolir impactes més explícits a curt i a mitjà termini pel que fa a l'acció cultural de les polítiques locals, no és menys cert que el replegament

Els paradigmes de les polítiques sectorials i els models d'Estat

	POLÍTIQUES CULTURALS	POLÍTIQUES EDUCATIVES	POLÍTIQUES SOCIALS
ESTAT TRADICIONAL Estratègies normatives	CULTURA PATRIMONIAL	INSTRUCCIÓ PÚBLICA	BENEFICIÈNCIA PÚBLICA
ESTAT DEL BENESTAR Estratègies de servei	DEMOCRATITZACIÓ DE LA CULTURA	FORMACIÓ PERMANENT	ASSISTÈNCIA SOCIAL
ESTAT RELACIONAL Estratègies de foment	DEMOCRÀCIA CULTURAL	EDUCACIÓ INTEGRAL	DESENVOLUPAMENT COMUNITARI

també té a veure amb la decepció suscitada per la manca de resultats evidents per a la cultura en el marc de les polítiques comunitàries. La incidència dels fenòmens vinculats amb les celebracions del noranta-dos contribueixen a legitimar aquest decantament cap a les manifestacions més immediates, formals i àdhuc efímeres del fet cultural.

Tercera etapa: la recerca de la complementarietat

Des de mitjan anys noranta s'observa, arreu d'Europa, una tendència creixent a reubicar les polítiques públiques per a la cultura en el context de les polítiques de caràcter estructural. La cultura, en aquest sentit, es desvetlla com un catalitzador poderós en els processos de desenvolupament local i regional i assoleix condició de centralitat respecte a tres intervencions públiques bàsiques:

«Des de mitjan anys noranta s'observa, arreu d'Europa, una tendència creixent a reubicar les polítiques públiques per a la cultura en el context de les polítiques de caràcter estructural.»

tral en els processos de construcció de la identitat, tant en termes individuals com col·lectius.

- Les **polítiques per al desenvolupament econòmic**, des de la percepció que la cultura, en els darrers anys, ha passat de ser un fet anecdòtic en els capítols pressupostaris, entesa estrictament com a despesa, per tal d'esdevenir un factor estructural en termes d'inversió, amb particular importància com a nou jaciment d'ocupació.
- Les **polítiques d'intervenció territorial**, entenent l'acció cultural com a factor generador de noves centralitats a escala local i regional.

Eduard Miralles i Ventimilla
Gestor cultural
Director del Centre d'Estudis
i Recursos Culturals
de la Diputació de Barcelona

- Les **polítiques per a la cohesió social**, en la mesura que la cultura ocupa un lloc cen-

Revista de serveis personals locals

Democràcia,
participació
i serveis personals

Setembre 1997

Núm. 6

CIFA